Krowia sierść jako materiał budulcowy gniazda kawki *Corvus monedula* – przypadek wyrywania włosia z żywego zwierzęcia

W dniu 24.04.2012, ok. godz. 10:30, na obrzeżach wsi Strękowa Góra nad Narwią (53°12′N, 22°33′E; Nizina Północnopodlaska) obserwowaliśmy interesujące zachowanie kawek *Corvus monedula* wobec dorosłej krowy *Bos taurus*. Maksymalnie do 10 ptaków jednocześnie przesiadywało na jej grzbiecie i głowie wyrywając sierść (fot. 1), a następnie odlatywało z nią do odległej o 150 m wsi i wracało po następną porcję. W tym samym czasie kilka innych kawek przebywało na ziemi obok, siadając na grzbiecie i głowie krowy wtedy, gdy było tam wolne miejsce. W momencie obserwacji, w sąsiedztwie pasło się około 10 innych krów tej samej rasy, względem których kawki nie wykazywały podobnego zachowania. Ptaki pobierały przede wszystkim jasną sierść z czarno-biało ubarwionej krowy, przy czym zwierzę było jaśniej ubarwione niż pozostałe osobniki ze stada (miało więcej białych plam). Obserwacja trwała około 15 minut. W trakcie ponownej wizyty w tym miejscu (godzinę później) nie stwierdzono obecności ani krowy ani kawek, natomiast pozostałe krowy pasły się nadal. Stwierdzoną sytuację udokumentowano nagraniami filmowym (linki: http://youtube/olT358VSjFM i http://www.youtube.com/watch?v=Jjlh_ZFZVNk).

Zebrana sierść służyła ptakom zapewne jako miękki materiał wyściełający wnętrze czary gniazdowej. W literaturze niewiele doniesień dotyczy podobnego zachowania kawek, choć m.in. Cramp (1998) wspomina o używaniu sierści jako wyściółki gniazdowej, czasami pobieranej przez nie z żywych zwierząt. Dawniej w Czechosłowacji stwierdzono zbieranie na materiał gniazdowy sierści z daniela *Dama dama* (Jirsík 1955 za Vránová 2002). W poznańskim zoo kawki wyrywały w tym samym celu sierść z grzbietów kucy szetlandzkich (Ptaszyk

Fot. 1. Stado kawek *Corvus monedula* wyrywające sierść z pasącej się krowy (fot. M. Polakowski) – *A flock of Jackdaws pulling hair from a grazing cow*

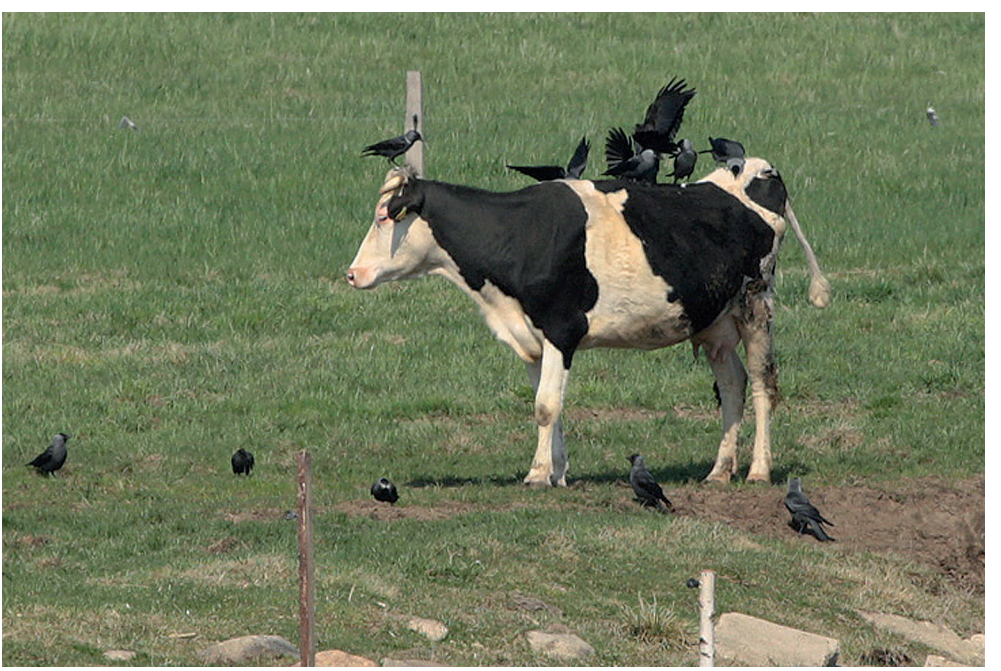

2003). Obserwowano tam także wyrywanie sierści z futrzanego płaszcza wiszącego na balkonie (A. Bogdanowska in litt.). W dniach 14.–15.04.2004 w Ostrowie Wielkopolskim widziano kawki wyrywające sierść z martwego psa i noszące ją do gniazda w sąsiednim budynku (M. Antczak in litt.). W 2002 roku obserwowano skubanie kołdry w czeskim mieście Svitavy (J. Mách in litt., S. Vránova). Podobne zachowanie odnotowano także u innych przedstawicieli krukowatych *Corvidae*. W 10.02.2008, w Parku Narodowym „Ujście Warty" sfotografowano kruki zbierające sierść z pasącego się na łące konia (Z. Kajzer i in. – in litt.), a w Holandii udokumentowano srokę *Pica pica* wyskubującą sierść z żywej owcy (S. Vránova – in litt.).

Materiał gniazdowy kawki znoszą z okolicy, a skład warstwy wewnętrznej zależy od zajmowanego siedliska (Dolata et al. 2005). Dawniej, gniazdując głównie w oddaleniu od siedzib ludzkich, w celu delikatniejszego wysłania gniazd ptaki te wykorzystywały m.in. wełnę owczą, słomę i siano (Glutz v. Blotzheim & Bauer 1993), a także sierść i pierze (Sokołowski 1958). Gotzman i Jabłoński (1972) wymieniali jako dominujący element wyściółki sierść i włosie. Aktualnie, w związku z coraz większym udziałem zurbanizowanej populacji kawek (Tomiałojć & Stawarczyk 2003), wzrasta udział wyściółki papierowej, szmat oraz innych materiałów antropogenicznych (Glutz v. Blotzheim & Bauer 1993, Gotzman & Jabłoński 1972, Dolata et al. 2005).

Na Nizinie Północnopodlaskiej kawka w mniejszym stopniu uległa synantropizacji i znaczna część populacji nadal zasiedla krajobraz wiejski (m.in. Kamiński 1991, dane własne niepubl.), współwystępując ze zwierzętami gospodarskimi. Stwarza to możliwość wykorzystania sierści w opisany w niniejszej notatce sposób. W miastach jest to prawdopodobnie zjawisko znacznie rzadsze z uwagi na znikomy dostęp do zwierząt gospodarskich.

Za udostępnienie swoich niepublikowanych obserwacji dziękuję A. Bogdanowskiej, M. Antczakowi, Z. Kajzerowi, J. Mách, S. Vránova. Wyrazy wdzięczności kieruję również do P. T. Dolaty, Ł. Jankowiaka, K. Stępniewskiej, P. Wylegały i S. Vránova za pomoc przy pisaniu pierwotnej wersji notatki.

Summary: Cow hair as a nest building material for Jackdaws *Corvus monedula* – the case of pulling hair from a living animal. The flock of up to 10 Jackdaws *Corvus monedula* pulling hair from grazing cow was observed on 24.04.2012 around Strękowa Góra village near the Narew River (53°12′N, 22°33′E; Północnopodlaska Lowland). The collected material was carried to the buildings 150 m away and probably used as a nest lining. It could be assumed that synurbic Jackdaw populations will not search for and use such kind of material. However, the presence of free grazing cattle, still frequent in the rural landscape of the Północnopodlaska Lowland, as well as a relatively large Jackdaw population probably favour the occurrence of such a behaviour.

Literatura

Cramp S. 1998. The Complete Birds of Western Palearctic on CD-ROM. Oxford University Press.

Dolata P.T., Kamiński P., Winiecki A. 2005. Kawka *Corvus monedula* w Polsce – przegląd badań. W: Jerzak L., Kavanagh B.P., Tryjanowski P. (red.). Ptaki krukowate Polski, ss. 65–88. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.

Glutz von Blotzheim U. N., Bauer K.M. 1993. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. 13. Aula-Verlag, Wiesbaden.

Gotzman J., Jabłoński P. 1972. Gniazda naszych ptaków. PZWS, Warszawa.

Jirsík J. 1955. Naši pìvci, část I. ČSAV, Praha.

Kamiński P. 1991. Breeding ecology of a Jackdaw *Corvus monedula* colony nesting in natural holes in trees. W: Pinowski J., Kavanagh B.P., Gorski W. (eds). Nestling mortality of granivorous birds due to microorganisms and toxic substances, ss. 84–98. Proc. of Int. Symp.Working Group on Granivorous Birds, INTECOL, Słupsk, Poland, 14–17 September 1989, Warsaw.

Ptaszyk J. 2003. Ptaki Poznania – stan jakościowy i ilościowy oraz jego zmiany w latach 1850–2000. Wyd. Nauk. UAM, Poznań.
Sokołowski J. 1958. Ptaki ziem polskich. PWN, Warszawa.
Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura", Wrocław.
Vránová S. 2002. Interspecies relationships of the Jackdaw (*Corvus monedula*). Panurus 12: 47–56.

Michał Polakowski, Monika Broniszewska
Zachodnia 30A/8, 15-345 Białystok
polnocne.podlasie@gmail.com

Drugie stwierdzenie lęgu sieweczki morskiej *Charadrius alexandrinus* w Polsce

Wiosną 2012 roku, na polu refulacyjnym zlokalizowanym nad Zalewem Szczecińskim pod Świnoujściem (woj. zachodniopomorskie) stwierdzono gniazdowanie pary sieweczek morskich *Charadrius alexandrinus* (fot. 1). Ptaki po raz pierwszy zaobserwowano 20.05. Naprzemienne obserwacje samca bądź samicy sugerowały możliwość zmiany ptaków na gnieździe. Po jedynej, krótkiej, jednoczesnej obserwacji obu ptaków samiec odleciał w głąb pola refulacyjnego, gdzie następnie wykazywał lekkie zaniepokojenie na widok obserwatora. Ze względu na podejrzenie gniazdowania obserwacja nie została upubliczniona, a informacje z prośbą o zachowanie dyskrecji zostały przekazane jedynie kilku osobom. Gniazdowanie sieweczek morskich udało się potwierdzić 22.05, kiedy to stwierdzono samicę wysiadującą gniazdo z 3 jajami. Gniazdo zlokalizowane było na nieco wyniesionym fragmencie pola refulacyjnego około 260 m od wody, na piasku z dużą liczba niewielkich muszli, w sąsiedztwie fragmentów drewna i bez jakiejkolwiek roślinności w bezpośredniej okolicy. Jaja były dość głęboko zasypane w piasku (fot. 2), co jest charakterystyczne dla tego gatunku (Cramp 1998) i generalnie przypominały ubarwieniem i wielkością jaja sieweczki obrożnej *Ch. hiaticula*. Stopień zaawansowania lęgu pozostał nieznany, gdyż poza błyskawiczną dokumentacją, odstąpiono od bezpośredniej ingerencji w lęg. Twarde wysiadywanie gniazda przez samicę w dniu jego odnalezienia, jak i liczba jaj, mogą jednak wskazywać, iż było to pełne zniesienie. Kolejną kontrolę stanowiska przeprowadzono w dniu 29.05, kiedy to okazało się, że z nieznanych przyczyn doszło do utraty lęgu, lecz para sieweczek pozostała na miejscu gniazdowania. 2.06 zaobserwowano samca oraz równocześnie dwie samice. Podczas kolejnych wizyt obserwowano parę wykazującą zachowania lęgowe, takie jak kopanie dołków gniazdowych i kopulacje, natomiast nie stwierdzono już drugiej samicy. 19.06 stwierdzono samicę wysiadującą nowe gniazdo o nieznanej zawartości (zrezygnowano z bezpośredniej kontroli). Gniazdo to zlokalizowane było w innej części pola refulacyjnego, na suchym, piaszczystym wyniesieniu, w pobliżu luźnej, niewysokiej roślinności wydmowej, w odległości kilkudziesięciu metrów od wody odgraniczonej jednak wysokim piaszczystym wałem. W dniu tym po raz pierwszy nie stwierdzono samca, który prawdopodobnie opuścił samicę i również podczas kolejnych kontroli nie był widziany. 23.06 samica nadal wysiadywała gniazdo, natomiast 30.06 obserwowano ją z dala od miejsca gdzie było gniazdo, bez jakichkolwiek oznak zaniepokojenia, co wskazywało na kolejną stratę lęgu. W lipcu sieweczek morskich już nie obserwowano. Podczas całego okresu przebywania ptaków na lęgowisku zauważono, że żerowały one głównie w pobliżu wody, a tylko czasem z dala od niej, ale w wilgotniejszych partiach pola refulacyjnego. Dwukrotnie obserwowano konflikt samca sieweczki morskiej z sieweczkami rzecznymi *Ch. dubius*.